

УДК 330.342.1:658.11

ВПЛИВ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ НОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

Яшина С. В.

здобувачка освітнього ступеня магістра з економіки
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

Яворська Т. І.

доктор економічних наук, професор, професорка кафедри економіки і бізнесу
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

Сучасні тенденції світового економічного розвитку свідчать про те, що традиційні підходи до споживання, виробництва та ведення бізнесу зазнають суттєвих змін під впливом цифровізації, глобалізації і зростання вимог до раціонального використання ресурсів. В умовах посилення конкуренції, нестабільності ринків, екологічних викликів і зміни споживчих уподобань виникає потреба у формуванні нових економічних моделей, здатних забезпечити ефективність та стійкість розвитку. Однією з таких моделей є економіка спільного споживання, що ґрунтується на доступі до ресурсів без необхідності їхнього володіння.

Метою дослідження є обґрунтування сутності економіки спільного споживання, аналіз її механізмів функціонування, оцінка впливу на сучасні бізнес-моделі та окреслення ключових переваг, викликів і перспектив її розвитку.

Економіка спільного споживання (sharing economy) — це соціально-економічна система, що забезпечує тимчасовий доступ до товарів, послуг, цифрових та матеріальних ресурсів через онлайн-платформи. Її концепція базується на принципі «користування важливіше за власність», що дозволяє значно ефективніше використовувати активи, які значну частину часу залишаються невикористаними. У цьому контексті важливо зазначити, що шерінгова економіка — це не лише про бізнес, а передусім про нову модель взаємодії між людьми, де економічна вигода поєднується з людяністю, довірою та спільною відповідальністю за майбутнє [2, с. 20]. На відміну від традиційної ринкової економіки, де основою є купівля-продаж, шерінгова модель функціонує через доступ і довіру [3, с. 3]. Це підкреслює соціальну природу даної моделі та її здатність формувати сталі форми економічних відносин.

Технологічний прогрес є основою розвитку економіки спільного споживання. Виникнення мобільних застосунків, впровадження big data, штучного інтелекту, блокчейну, електронних платежів та інших інновацій забезпечило можливість швидко та безпечно координувати попит і пропозицію, створювати децентралізовані мережі користувачів і зменшувати транзакційні витрати. Саме цифрові технології дозволили з'явитися першим масштабним платформам, які кардинально змінили ринки послуг. Першими яскравими прикладами стали платформи Airbnb (2008) та Uber (2009), які змінили уявлення про те, як можна надавати послуги проживання чи перевезення без необхідності мати власний готель або автопарк [4, с. 12]. Їхня поява продемонструвала реальну ефективність нового підходу, орієнтованого на тимчасове користування активами, а не на їх володіння.

Основні сегменти економіки спільного споживання включають транспорт (Uber, Bolt, BlaBlaCar, прокат електросамокатів), житлову нерухомість (Airbnb, Booking-платформи оренди), спільне використання робочих просторів (коворкінги), фінансові послуги (краудфандинг, p2p-кредитування), оренду техніки та обладнання, логістику, побутові послуги та освітній обмін. Значущість цього явища підтверджує той факт, що шерінгова модель виявилася універсальною, адже вона задовольняє як практичні потреби людини, так і прагнення до спільності, справедливості та соціальної рівноваги [1, с. 121]. Саме тому вона

активно впроваджується у сфері транспорту, житла, послуг, фінансів та навіть в громадському секторі.

Вплив економіки спільного споживання на бізнес-моделі є комплексним і багаторівневим. По-перше, інновації дозволяють ефективно поєднувати попит і пропозицію в реальному часі. Алгоритми рекомендацій і системи рейтингу мінімізують ризики, а аналітика даних допомагає компаніям краще розуміти поведінку користувачів. Завдяки цьому бізнес може швидко адаптуватися до змін ринку, забезпечуючи персоналізований сервіс. По-друге, цифрові рішення сприяють зростанню довіри — ключового ресурсу шерінгової економіки. Відгуки, рейтинги, перевірка профілів і механізми страхування формують безпечне середовище для взаємодії між незнайомими людьми. Таким чином, технології виконують етичну функцію, підтримуючи чесність і відповідальність. По-третє, інноваційні бізнес-моделі базуються на принципах відкритості та спільного розвитку. Багато платформ надають API для зовнішніх розробників, залучають користувачів до створення контенту, інтегрують соціальні ініціативи. Це формує екосистеми співпраці, де кожен учасник — від розробника до клієнта — робить свій внесок у спільний результат.

Разом з тим, розвиток економіки спільного споживання супроводжується низкою проблем: потребою в правовому регулюванні платформ, забезпеченні захисту прав користувачів, податковій прозорості, безпеці даних і справедливій конкуренції. Також формуються нові виклики для традиційних бізнесів, які вимушені адаптуватися до нових ринкових умов. З огляду на широкі можливості та трансформаційний потенціал економіки спільного споживання, можна стверджувати, що вона є ключовим драйвером оновлення сучасної економічної парадигми. Також вона сприяє екологічній відповідальності, раціональному використанню ресурсів і підвищенню доступності товарів та послуг.

Таким чином, економіка спільного споживання є важливим чинником трансформації сучасного бізнес-середовища та формування нових, гнучких і сталих бізнес-моделей, оскільки вона змінює способи створення і розподілу економічної цінності, стимулює розвиток платформних рішень і сервісної економіки, дозволяючи компаніям оптимізувати витрати та швидко масштабувати свою діяльність. Вона забезпечує споживачам доступ до широкого спектру товарів і послуг за нижчою ціною, формує культуру відповідального споживання, співпраці та довіри, а також сприяє розвитку циркулярної економіки і зменшенню негативного впливу на довкілля. Разом із тим, ця модель висуває нові виклики щодо правового регулювання, захисту прав користувачів, податкової прозорості, що потребує взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства. У підсумку, економіка спільного споживання поєднує технологічні інновації, соціальну відповідальність та економічну ефективність, визначаючи вектор розвитку глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. Войціцька К. М., Кусік Н. Б., Ревенко А. Є. Циркулярна та шерінгова економіки: сутність та перспективи впровадження на територіях України в умовах російсько-української війни та в період післявоєнного відновлення. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 4(110). С. 116–124. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-4\(110\)-116-124](https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-116-124)
2. Рощина Н. В., Борданова Л. С. . Перспективи економіки спільної участі. 2020. С. 19–21.
3. Kraus K., Kraus N., Holubka S. Sharing economy: digital transformation of entrepreneurship on the way to industry 4.0. *Efektivna ekonomika*. 2021. № 8. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.73>.
4. Osetskiy V., Kraus N., Kraus K. Sharing economy: dialectic development of reciprocal exchange in the conditions of virtual reality and digital transformation. *Ekonomična teoriâ*. 2021. № 2. С. 5–27. URL: <https://doi.org/10.15407/etet2021.02.005>.